

מתורתו של הרב דרוקמן זצ"ל סביב שולחן השבת

פנינים לחיים

פרשת דברים
שבת חזון

פרם הרב דרוקמן 3

פרטים נוספים בעמוד 6

להצטרפות לקבוצות
הוואטסאפ של הננו:

לאתר הננו לחצו כאן
או סרקו את הקוד

פרשת דברים "שמע בין אחיכם ושפטתם צדק"

שמיעת טענותיהם - אפילו כאשר נדמות כבלתי מועילות - יכולה להעלות ניצוץ של אמת. גם כאשר הדיון נמשך זמן רב - אל יפסיק אותו הדין מחמת עייפות, אלא יוסיף להאזין, כל עוד יש מה לשמוע.

והדרישה לשמוע "בין אחיכם" - איננה נחלת בתי הדין בלבד. כל אחד ואחת מאיתנו, שבמהלך חייו נדרש לגבש דעה, להכריע בסוגיה, לפסוק בין צדדים - הרי הוא במידת מה "דיין". ובתוך כך - חלים עליו אותם כללים של צדק והגינות.

כמה קל להיגרר אחר שמועות, להחליט מי הצודק לפני ששמענו את כל הצדדים. כמה קשה לעמוד מול אדם שמצדד בדעתו באש ובלהט - ולהישאר פתוח גם לצידו של השני. אך התורה קוראת לנו:

**כל אחד ואחת מאיתנו, שבמהלך
חייו נדרש לגבש דעה, להכריע
בסוגיה, לפסוק בין צדדים - הרי הוא
במידת מה "דיין"**

"שמע בין אחיכם" - אל תשפוט עד ששמעת את שניהם יחד. גם במחלוקות פוליטיות, גם בסכסוכים שכנים, גם בין חברים - הדרישה הזו תופסת: להאזין לכל צד, בלי משוא פנים, ובלי לקצר בתהליך.

וכשאנו עומדים ערב תשעה באב, הדברים מקבלים משמעות כפולה. הרי אמרו חכמים (יומא ט, ב) שבית המקדש נחרב על שנאת חינם - ומהי שנאת חינם אם לא הנכונות למהר ולפסול, לדון לחובה, להתעלם מקולו של האחר?

ובהפטרת השבת נאמר: "ציון במשפט תפודה, ושפיה בצדקה". ושוב, לא רק בתי הדין נדרשים לכך - אלא כל אחד מאיתנו נדרש להרבות במשפט וצדקה: להאזין באמת, לדון ביושר, ולתקן את העולם באהבת חינם. ואז - בעזרת ה', נזכה לראות בבניין ציון ובשיבת השכינה.

(עפ"י התורה לדורנו, דברים, עמ' 31-36)

פרשת דברים מוצאת אותנו ערב תשעה באב - יום חורבן בית מקדשנו. והינה, כבר בראשית הפרשה, עומד משה רבנו ומציב יסוד מרכזי לתיקון העולם: "שמע בין אחיכם ושפטתם צדק". דרישה זו, המוטלת על הדיינים מקפלת בתוכה לא רק כללים טכניים של ניהול משפט, אלא מגלה עקרונות עומק הנוגעים לכל תחומי החיים.

חז"ל, במסכת סנהדרין (ז, ב), למדו מדברי משה, שעל בית הדין להימנע מלשמוע את טענותיו של צד אחד בלא נוכחות

הצד שכנגד, ואף בעל הדין עצמו מוזהר שלא להקדים ולהשמיע טענותיו לדיין טרם בוא חברו. מדוע? משום שכאשר אדם מציג את דבריו בלי שמישהו יתנגד לו מייד - הוא נוטה לעצב את דבריו כך שיישמעו כאמת גמורה, ואילו

הדיין נמשך אחריהם מבלי משים. גם אם יופיע אחר כך הצד השני ויטען את דבריו, כבר יהיה קשה לדיין להפוך את ליבו. כך מלמד רש"י: "כיון שלב הדיין נוטה לו לזכות - שוב אין לבו מהפך בזכות השני כל כך".

המהר"ל מדגיש: גם אם הראשון דובר אמת גמורה - עצם זה שדבריו נשמעים לבדם, חוברים הם לתודעת הדיין, והוא נוטה אליהם. ולכן, על הדיין לשמוע את טענות שני הצדדים יחד - רק כך נשמרת הניטרליות, ורק כך אפשר באמת לשפוט משפט צדק.

התורה גם אומרת: "שמע בין אחיכם", ולא: "שמעו", או: "שמע", ומסביר "אור החיים" שהדבר בא להורות על התמדה, סבלנות והתמסרות מלאה. גם כשבעלי הדין מאריכים יתר על המידה, גם כשהטענות חוזרות על עצמן - אל ימאס הדיין בדבריהם, ואל יחתוך את הדיון מקוצר רוח.

פניני
הדור
החדש

פניני "אבות לבנים"
משיעורי הרב לפרקי אבות בעיבוד לנוער

מנהג ישראל לקרוא את פרקי מסכת אבות בשבתות שבין פסח לשבועות, ויש החוזרים וקוראים את הפרקים בכל שבתות הקיץ. הרב דדוקמן זצ"ל נהג להעביר שיעורים במסכת אבות בישיבותיו בשבתות אלו, ושיעורים אלו פורסמו בסדרת ספריו "אבות לבנים", בהוצאת המכון התורני "אור עציון". אנו נלך בדרכו ונביא בכל אחד מעלוני הקיץ שני רעיונות קצרים מעובדים לנוער מתוך שיעוריו. הקטעים עובדו לצורך פרויקט "גדיל תורה ויאדיר" ללימוד מסכת אבות בשיתוף תנועת הנוער "בני עקיבא".

פרק ג | משנה יז

תורה ודרך ארץ

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אם אין תורה - אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ - אין תורה...

"דרך ארץ" במשנה שלנו היא התנהגות ראויה ומידות טובות. המשנה מלמדת אותנו שבלי התורה, אדם אינו יכול להגיע לשלמות בדרך ארץ. אך היא מוסיפה בלי דרך ארץ - גם התורה שלנו אינה יכולה להתקיים בשלמות.

בהתחלה זה אולי נשמע מוזר. הרי יש אנשים טובים ומנומסים שאינם שומרים תורה ומצוות - אז למה המשנה אומרת שבלי תורה אין דרך ארץ?

ההסבר הוא, שאומנם אפשר להיות מנומס ואדיב גם בלי התורה, אבל שלמות אמיתית במידות טובות - אפשר להשיג רק דרך התורה. התורה מלמדת אותנו צדק אמיתי, יושר מוחלט והתחשבות בזולת, לפעמים אפילו מעבר למה שהשכל הטבעי שלנו היה דורש.

התורה מדריכה אותנו איך להיות טובים באמת. היא מצווה עלינו להיות ישרים במסחר, להחזיר אבדה, להתייחס בהגינות לחלשים ולנהוג ברחמים אפילו כלפי בעלי חיים. היא אינה רק מלמדת אותנו להיות טובים - אלא גם מביאה אותנו לשלמות המוסרית הגבוהה ביותר.

אבל גם להפך - אי אפשר שהתורה תתקיים בשלמות באדם בלי דרך ארץ. התורה ניתנה לאנשים מוסריים וישרים - ולא למי שמתנהג בגסות או באנוכיות. כדי שהתורה תשפיע עלינו באמת, אנחנו צריכים קודם כל להיות בני אדם טובים. אדם חסר דרך ארץ בסיסית אינו יכול באמת לקלוט את דברי התורה, כי היא דורשת רגישות, ענווה ויושר פנימי.

פרק ג | משנה ח

השוכח דבר ממשנתו

רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו - מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ד, ט): "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נִפְשְׁךָ מְאֹד כִּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ".

המשנה אינה מדברת על טעות קטנה בזיכרון, שאדם אינו זוכר את כל מה שלמד בצורה מדויקת - אלא על מי שיושב ומסיר את הלימוד מליבו בכוונה.

ה"מדרש שמואל" מדייק בלשון המשנה: "השוכח דבר אחד ממשנתו" - שאפילו אם שכח מהמשנה האישית שלו, מדברים שחידשם בעצמו בשכלו - אפילו עליהם הוא מתחייב בנפשו! אף שאלו חידושים שלו - עדיין אלו דברי תורה, ואסור לו לשכחם מליבו!

החיד"א הולך עוד צעד קדימה: כל אחד מאיתנו קיבל חלק מיוחד בתורה - צד בתורה שאין עוד אדם בעולם שיכול לגלות. אם אדם שוכח את הצד הזה, שרק הוא היה יכול לחדש, לפי האופי והנשמה הייחודיים לו - זה כאילו איבד העולם משהו שאי אפשר להחזיר!

המשנה קוראת לנו לגלות אחריות על הלימוד שלנו. התורה שאנחנו לומדים - היא שלנו, היא חלק מהנשמה שלנו. וכשאנחנו שומרים עליה בלב ומגלים אותה, אנחנו שומרים בעצם על עצמנו. ללימוד שלנו יש משמעות לחיים שלנו, על ידי הלימוד אנו מגלים את עצמנו. כי כל אחד מאיתנו הוא כמו אות בתורה, וכשאדם שוכח את אות התורה שלו - הוא שוכח את עצמו.

מכאן נלמד על המעלה הגדולה והחשיבות המרובה שיש לתורה שלנו. לכן, אין לומר: איזה ערך יש ללימוד שלי - הלוא ישנם גדולים ממני בתורה! לא כך, כל אחד מאיתנו מגלה צד מיוחד בתורה, שרק הוא יכול לגלות ולחדש בעולם!

פרקי גאולה לימוד ענייני גאולה על פי הספר "קמעא קמעא"

"לשמך תן כבוד"

בזכותנו אנו מבקשים הצלה מחבלי משיח; אלא: "כי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד" - ביאת המשיח איננה בשבילנו, אלא לצורך גילוי שמך וקידוש שמך, כי על ידינו מתגלה שמך בעולם! וכפי שמובא בנבואת יחזקאל (לו, כב): "לא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל - כִּי אִם לְשֵׁם קִדְשִׁי". שוב אנו רואים כי הגאולה היא גילוי שכינה, ותכליתה - קידוש השם.

עיקרון זה, שתכלית הגאולה היא קידוש השם, עולה גם מדברי חז"ל במדרש תהלים, על הכתוב (קז, אב): "הִדּוּ לֵה' כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד". יאמרו גאולי ה' אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר - "זהו שאמר הכתוב (ישעיהו מח, יא): 'לְמַעַנִי לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה'... אמר הקדוש ברוך הוא: **אֵינִי עוֹשֶׂה - אֵלֶּא בִשְׂבִיל שְׁמִי, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל**. ולמה כתיב שתי פעמים: 'לְמַעַנִי לְמַעַנִי'? אמר הקדוש ברוך הוא: בזמן שהייתם במצרים, גאלתי אתכם בשביל שמי, גם באדום (הגלות האחרונה) אעשה בשביל שמי, שנאמר: 'וַיֹּשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ' (תהלים קו, ח). אמר דוד: הואיל **וּבִשְׂבִיל שְׁמוֹ הַגָּדוֹל** הוא עושה - 'הִדּוּ לֵה' כִּי טוֹב'!"

(עפ"י קמעא קמעא א, ח)

הגמרא במסכת פסחים (קיא, א) תוהה מדוע בימים שאנו אומרים הלל להודות ולשבח את ה', איננו משתמשים ב"הלל הגדול", מזמור קלו בתהלים ("הִדּוּ לֵה' כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד"), המשובח יותר, אלא אומרים דווקא את פרקי ההלל המקובלים היום.

הגמרא עונה שאנו מעדיפים את ההלל שלנו מכיוון שיש בו עיקרים יסודיים: **יציאת מצרים** - "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"; **קריעת ים סוף** - "הֵיָם רָאָה וַיִּנָּס"; **מתן תורה** - "הִקְרִים רָקְדּוּ כְּאֵלִים"; תחיית המתים - "אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים"; **חבלו של משיח** - "לא לָנוּ ה', לא לָנוּ, כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד".

שלושת העיקרים הראשונים מרומזים בצורה די ברורה במזמור, גם את הרביעי, "תחיית המתים", אפשר להבין, אך מה הקשר שבין "חבלי משיח" לפסוק: "לא לָנוּ ה', לא לָנוּ, כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד"?

מסביר המהרש"א: "לא לָנוּ ה', לא לָנוּ" - לא למעננו ולא

פנינים מאירים רעיונות קצרים מתורת הרב

על מה נחרב הבית?

"תשובת המשקל" לעוון שנאת החינם, שבעטיה חרב בית שני, היא ריבוי **אהבת חינם**. כן כתב הראי"ה קוק זצ"ל (אורות הקודש ג, עמ' שכד): "ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על ידי שנאת חינם - נשוב להיבנות, והעולם עמנו ייבנה - על ידי אהבת חינם".

אך צריך לדעת שלא קיימת באמת מציאות של "אהבת חינם" - כי כל יהודי **ראוי וזכאי לאהבה**, אהבתו אינה "חינם"! כשמתבוננים במהות האמיתית של כל יהודי - "בָּנִים אַתֶּם לֵה'" אֶלֶהֶיכֶם" (דברים יד, א) - מתבקש ממש לאהוב כל יהודי ויהודי, מעצם היותו בן לה'!

(עפ"י לזמן הזה, תמוז, עמ' 24)

בתשעה באב אנו מבכים את חורבן הבית. אך מה הם המעשים החמורים כל כך שהביאו אותנו לחורבן נורא כזה, שגרר בעקבותיו אלפי שנות גלות, סבל וייסורים? עונה הגמרא (יומא ט, ב):

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלושה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים...

אבל **מקדש שני**, שהיו עוסקים בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהייתה בו שנאת חינם. ללמדך, ששקולה שנאת חינם כנגד שלוש עבירות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

משמעות חורבן ישראל
היא חוסר שלמות של המציאות כולה
וממילא, גאולתו היא המפתח לגאולת העולם כולו -
השבת הסדר העולמי על כנו.

(לזמן הזה, תמוז, עמ' 32)

אמרת
חיים
היסוד לבניין המקדש

פנינים הזיתים

מחזור של הרב דודקמן זצ"ל סביב שולחן השבת

פאפאין לשבת פרשות דברים

בכיה לדורות

בנוסף לכך, אפשר להבין שכונת חז"ל ללמד מה התקון לחטא המרגלים. החטא היה בכי מיתר על כף שהם לא רוצים את ארץ ישראל - התקון יהיה בבכיה מסבה הפוכה, בכי מתוך רצון לשוב לארץ ישראל, מאהבה וכסופים לארץ.

ואכן במהלך הדורות ישראל הביעו בשירים ובדרכים שונות את געגועיהם אל ארץ אבותינו - עד השיא שזכינו בחסדי השם בדור האחרון לשוב לארץ אבותינו, מכח אותה אהבה ומסירות למען הארץ.

"ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא.. אותה היום ערב תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות" (גמרא, תענית דף כט)

בחטא המרגלים, בני ישראל מרוו בבכי על מר גורלם שיכנסו לארץ והאויבים יגברו עליהם. זה היה בט' באב, וה' אמר להם שזו היתה בכיה מיתרת כי באמת ישראל ינצחו את אויביהם. אף כענש על חסר האמונה בד' והמאיסה בארץ ישראל - בתאריך זה יהיו צרות אמתיות שיהיה מה לבכות עליהן. ואכן הרבה אסונות ארעו בתאריך זה, כולל חרבון בתי המקדש שהיו לנו.

חזרה ונחל

אתות הרב דודקמן

בספר במדבר מתאר הארוע כפי שהוא התרחש, שהמרגלים אמרו דברים רעים על ארץ ישראל. אך בחמש דברים משה לא בא ללמד מה קרה בהיסטוריה, אלא הוא פונה לדור שטומד להכנס לארץ ורוצה ללמד אותו מסרים ולקח מן העבר. **הוא רוצה ללמדם שעליהם לקחת אחריות על מעשיהם!** ולפי זה מובנים ההבדלים, ומה בחר משה להדגיש: בחמש דברים המרגלים אינם במרכז אלא ישראל, ולכן לא מזכרים שמותם (2). בכונה מדגש שזו יזמת ישראל ומשקט אשור ד', שישאל לא יתלו את כשלונם בד' (1).

בני ישראל לא יכולים לטען "המרגלים אשמים שספרו לנו על גנות הארץ", כי המרגלים גם אמרו בהתחלה דברים טובים על הארץ (3) - ובני ישראל הם שהחליטו להקשיב לגנות ולמאס בארץ. כמו שטענת הגנב "אמרו לי" לא פוטרת מאחריות - כך טענת ישראל שהמרגלים השפיעו עליהם, לא פוטרת אותם מאחריות על מעשיהם.

חשב פעמים לפני שפעל לפי מה שאומרים לו אחרים.

פרשת המרגלים מופיעה פעמים: בחמש במדבר ובפרשת דברים. כאשר משוים את הפסוקים מגלים כמה הבדלים: בספר במדבר כתוב ש: ד' יום את שליחת המרגלים, 2. מפרטים שמות המרגלים, 3. מתארת ההפחדה של המרגלים את בני ישראל. ואלו בפרשת דברים כתוב ש: 1. זו יזמת ישראל, 2. לא כתוב מי הם המרגלים, 3. המרגלים דוקא דברו דבורים טובים על הארץ והעם הוא שמאס בארץ! אמנם בתחלה הם אמרו משהו טוב על הארץ, אך זו רק היתה פתיחה להפחדה שבאה אחר כך.

לגבי ההבדל הראשון, רש"י מבאר שבאמת ישראל יזמו את שליחת המרגלים (דברים) וד' רק אשר (במדבר) ובחר באנשים חשופים שמסגלים לבצע את השליחות בצורה טובה.

אחריות אישית

עמית הקטן עמד מול השופט. הוא השפיל את מבטו בבושה, כשבכיסו נמצא צעצוע שלא היה שייך לו. השופט שאל בקול שקט אך תקיף: "עמית, מדוע לקחת את הצעצוע מחנות 'צעצוע לכלים' בלי רשות?". עמית שלח מבט מבלבל לעבר חברו עמר ואמר: "זו לא אשמת! עמר אמר לי לגנב. הוא אמר שזה יהיה כפי. אז... הקשבתי לו...". השופט עצר לרגע, ואז שאל: "תגיד לי, עמית - אם עמר היה אומר לך לטפס יחד על עץ מלא קוצים, היית עושה את זה?". עמית גחך: "ברור שלא! זה כואב!". "אז למה כשהוא אמר לך לגנב - כן הקשבת לו?". עמית שתק. הוא הבין. גם אם מישוה אומר - הבחירה בידיים שלו.

לבסוף אמר בקול שקט: "טעיתי. זו הייתה ההחלטה שלי, אני מצטער". השופט חייך: "מי שמודה בטענות - כבר התחיל לתקן". עמית החזיר את הצעצוע, התנצל לבעל החנות, ומאז - תמיד

פרס הרב דרוקמן

קול קורא לכתיבת מאמרים תורניים
המשקפים את משנתו ודמותו של
הרב חיים דרוקמן זצ"ל

הפרס יוענק, בע"ה, בשני מסלולים נפרדים:

מסלול
צעירים

נערים ונערות בגיל תיכון
מכיתה י' ועד בוגרי י"ב

מקום ראשון:
6,000 ש"ח

מסלול
בוגרים

גברים ונשים, תלמידי חכמים,
בחורי ישיבה ובנות מדרשה

מקום ראשון:
12,000 ש"ח

אין הפרדה
בין התורה
הנלמדת -
לבין האדם,
בין היוצר -
לבין יצירתו.
התביעה היא
שאנשי הרוח
בישראל יהיו
אנשים
שרוח קדושה
שורה בהם!

הרב דרוקמן זצ"ל

הציבור חוצאן!

תאריך אחרון
להגשה:
ר"ח אלול

לפרטים נוספים
סרקו את הקוד: